

ADABIYOT DARSLARINI O`ZLASHTIRISHDA BADIY MATNNING AHAMIYATI VA DOLZARBLIGI

Murodova Madinabonu,

Shahrisabz davlat pedagogika instituti talabasi,

Norqobilova Zarifa,

Shahrisabz davlat pedagogika instituti o`qituvchisi

Annotatsiya: Matnga an'anaviy, maktabga asoslangan yondashuvni ko'rib chiqadi u asosan muallif faoliyatining mahsuli sifatida, ajratib olinadigan va o'zlashtiriladigan yagona haqiqiy ma'noni o'z ichiga oladi, G.I. Bogin buni "ommaviy maktabning aksil-reflektiv munosabati" deb ataydi, matn esa o'quvchi dialog ishtirokchisi sifatida faol, ijodiy pozitsiyani egallagan taqdiridagina ma'noga ega bo'ladi. Matnni adekvat idrok etish, tushunish muammosi eng muhim muammo bo'lib, uning yechimi o'qishni o'rgatish samaradorligini belgilaydi.

Matnning asosiy g'oyasi (g'oyasi) muallifning nutq predmetiga munosabatini, tasvirlangan narsaga bahosini bildiradi. Matnning ta'rifini takomillashtirish ham uning o'ziga xos xususiyatlarini yoki toifalarini aniqlash yo'lidan boradi.

Maqolada ham adabiyot darslarini o'zlashtirishda badiiy matnning ahamiyati va dolzarbligi xususida tadqiq qilinib amaliy takliflar beriladi.

**Kalit so`zlar:** adabiyot, matn, adib, adabiyot, ta`lim oluvchi, ta`lim beruvchi, metod, mulohaza.

Abstract: Considers the traditional, school-based approach to the text, which contains the only real meaning that can be extracted and assimilated, mainly as a product of the author's work, and the text only has meaning if the student takes an active, creative position as a participant in the dialogue. The problem of adequate perception and understanding of the text is the most important problem, the solution of which determines the effectiveness of teaching reading.

The main idea (idea) of the text indicates the author's attitude to the subject of speech, his assessment of the described thing. Improving the definition of a text also goes by identifying its specific features or categories.

In the article, the importance and relevance of the literary text in mastering literature lessons is researched and practical suggestions are given.

Key words: literature, text, writer, literature, learner, teacher, method, reasoning.

Аннотация: Рассматривается традиционный, школьный подход к тексту, содержащему единственный реальный смысл, который можно извлечь и усвоить, в основном как продукт творчества автора, а текст имеет смысл только в том случае, если ученик занимает активную, творческую позицию участника диалога. Проблема адекватного восприятия и понимания текста является важнейшей проблемой, от решения которой зависит эффективность обучения чтению.

Основная мысль (идея) текста свидетельствует об отношении автора к предмету речи, его оценке описываемой вещи. Улучшение определения текста также происходит за счет выявления его специфических признаков или категорий.

В статье исследуется значение и актуальность художественного текста в усвоении уроков литературы и даются практические рекомендации.

Ключевые слова: литература, текст, писатель, литература, ученик, учитель, метод, рассуждение.

Mavzu - bu nutq mavzusini belgilash, ya'ni muallif tomonidan tanlangan va uning asarida tasvirlangan hayotiy hodisalar yoki masalalar (ko'pincha mavzu sarlavhada aks ettirilgan).

Matnning asosiy xususiyatlari quyidagilardan iborat:

1) g'oyani to'liq (muallif nuqtai nazaridan) ochishda va matnni avtonom idrok etish va tushunish imkoniyatida namoyon bo'ladigan to'liqlik, semantik to'liqlik;
2) birinchidan, gaplarning fikr taraqqiyoti mantiqini aks ettiruvchi ketma-ketlikda joylashishida namoyon bo'ladigan bog'lanish (semantik bog'lanish); ikkinchidan, tilning leksik va grammatik vositalari yordamida shakllanadigan muayyan strukturaviy tashkilotda;

3) stilistik birlik, bu matn har doim stilistik tarzda yaratilganligida yotadi: so'zlashuv, rasmiy ish, ilmiy, publitsistik yoki badiiy uslub sifatida.

4) yaxlitlik, yaxlitlik, yaxlitlik, yaxlitlik va uslubiy birlikda namoyon bo'ladi. [3]

Ma'lumki, matnni ikki nuqtai nazardan ko'rib chiqish mumkin: birinchisi, uning xususiyatlarini muallif tomonidan yaratilgan tayyor mahsulot sifatida ko'rib chiqish.

Ikkinchisiga ko'ra, matn tayyor mahsulot sifatida emas, balki o'qilayotgan narsa asosida o'quvchining o'z ma'nosini qurish jarayoni sifatida qaraladi.

Tushunish ostida Ushakovning rus tilining izohli lug'ati qobiliyat, biror narsaning ma'nosiga kirib borish, uni o'zlashtirish, amalga oshirish qobiliyatini ko'rib chiqadi; biror narsaning ma'nosi aniq, ochiq, ma'lum bo'lgan ong holati.

Matnni tushunish hodisasi turli jihatlarida o'rganiladi:

- Tushunish – matn mazmunidagi ichki bog'lanishlarni anglash jarayoni.
- Tushunish – matnning ma'nosini (yoki ma'nolarini) anglash jarayonidir.
- Tushunish - matnda ob'ektivlashtirilgan boshqa odamlarning tajribalari, fikrlari va qarorlarini rivojlantirish.
- Tushunish – bilim sari harakat, bilim ishlab chiqarish (o'z-o'zini bilish bo'lmasa ham).
- Tushunish – matn muallifining vaziyatini qayta yaratish.

Psixologlar tushunishni mavjud bilimlardan foydalangan holda ob'ektlar o'rtasida mantiqiy aloqa o'rnatish deb atashadi.

Muammoni o'rganishning uslubiy jihatida tushunish haqida emas, balki o'quvchining idroki haqida gapirish odatiy holdir. O'quvchi idrokining ko'rsatkichlari obrazli konkretlashtirish va obrazli umumlashtirish (N.D. Moldavskaya, O.I. Nikiforova), adabiy asar muallifi pozitsiyasini adekvat tushunish, ya'ni personajlarning ichki dunyosini tushunish va muallifning ushbu mavzuga oid baholaridir. bu.

Oddiy matnni o'qiyotganda, tushunish idrok bilan qo'shilib ketgandek tuyuladi - biz bir zumda ilgari olingan bilimlarni eslaymiz (biz so'zlarning ma'lum ma'nosini tushunamiz) yoki mavjud bilimlardan hozirgi paytda kerakli narsalarni tanlaymiz va ularni yangi taassurotlar bilan bog'laymiz. Ammo ko'pincha, notanish va qiyin matnni o'qiyotganda,

mavzuni tushunish (bilimlarni qo'llash va yangi mantiqiy aloqalarni o'rnatish) vaqt o'tishi bilan yuzaga keladigan murakkab jarayondir. Bunday hollarda matnni tushunish uchun nafaqat o'qishda diqqatli bo'lish, bilimga ega bo'lish va uni qo'llay olish, balki ma'lum aqliy texnikalarni ham egallash kerak.

Matn mazmunini qisqa va muhim mantiqiy formulalar bilan qisqartirish, har bir formulada ma'noda markaziy bo'lgan tushunchani qayd etish, tushunchalarni bir-biri bilan bog'lash va shu tariqa yagona mantiqiy g'oyalar zanjirini shakllantirish – tushunishning mohiyati shundan iborat. matn.

Maktab o'qitish amaliyotida matnni tushunish qobiliyati an'anaviy ravishda matn mazmunini takrorlash, uni to'liq qismlarga bo'lish, ulardagi asosiy narsani ajratib ko'rsatish, o'qituvchi yordamida butun matnning ma'nosini aniqlash qobiliyatidir. bir butun sifatida.

Matnni tushunish o'qishni anglash kabi xususiyat bilan bevosita bog'liq. Ushbu komponent etakchi rol o'ynaydi, chunki o'qish matndagi ma'lumotlarni olish, uning ma'nosini tushunish, mazmunni tushunish uchun amalga oshiriladi. O'qishni tushunish talabning barcha so'zlarning ma'nosini tushunishini anglatadi. O'qish ongi o'qilayotgan matnning haqiqiy mazmunini, asarning g'oyaviy yo'nalishini, tasvirlarini va badiiy vositalarning rolini tushunish bilan bog'liq.

Adabiyotlar ro'yhati:

5. Леонтьев В.В. / Цит. по: А.А.Веряев, М.Н.Нечунаева, Г.В.Татарникова. Функциональная грамотность учащихся: представления, критический анализ, измерение.// [izvestia.asu.ru/2013/2-2/peda/ TheNewsOfASU-2013-2-2-peda-01](http://izvestia.asu.ru/2013/2-2/peda/TheNewsOfASU-2013-2-2-peda-01). С.15.
6. Образовательные технологии. Сборник материалов в помощь. – М.: Баласс, 2008. (Образовательная система «Школа 2100»). С.65.
7. Светловская Н.Н. Обучение чтению и законы формирования читателя / Н.Н.Светловская// Начальная школа.- 2003. - №1.- С.11-18.
8. Формы обобщения опыта работы в процессе аттестации педагогических и руководящих работников: метод. реком. / [авт.-сост.Н.В.Наумова, Т.А.Титова]. – Архангельск: Изд-во АИ ИОО, 2014. – 70 стр